

ഭാർത്തയിലെ റണ്ട് നക്ഷത്രങ്ങൾ

മാർക്കസിന്റെ ചിന്തകനായിരുന്ന കെ. ദാമോദരരൻറുമും
അദ്ദേഹത്തിന്റെ പത്തി പദ്മം ദാമോദരരൻറുമും
ബാർമ്മക്ലിഫുടെ

■ എ.ജി.എൽ. നാരായാൺ

കെ. ദാമോദരൻ എന്ന തിരുവ്
കീഴേട്ടത്തു ദാമോദരൻ
നോമുമായി എൻ്റെ പരി
ചയം അനുസ്ഥാനോദ്ധൂർജ്ജം നീണ്ടതാണ്.
അഭ്യന്തര കുടുംബവാസമായി
ആരംഭിച്ചു. എൻ്റെ അച്ചന്റെ തിരുവിൽ
ധോക്കറായിരുന്ന കാലത്ത് എന്നിക്ക്
അഭ്യന്തര ആരോ വയസ്സായിരുന്നു.
ഒരു ചെറിയ മുച്ചുക്കശസകിളിൽ
ഞാൻ അച്ചന്റെ അടുത്തിരിക്കുന്ന
ഹോട്ടോ ഞാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ട്.

അക്കാലത്ത് ധോക്കർമ്മാർ വീടു
കളിൽപ്പോയി രോഗികളെ പരി
ശ്രാധിക്കുകയാണ് പതിവ്. കീഴേ
ടത്തന തിരവാടിലെ കുടുംബ
ധോക്കറായിരുന്നു അച്ചൻ. എല്ലാ
വർക്കും അച്ചന്റെ ചികിത്സയാണ്;
തലവേദന മുതൽ പ്രസവം, മരം
എനിവയടക്കം. ദാമോദരൻ
അച്ചന്റെ പേപ്പശ്ചിന്ത ആയിരുന്നു. ആ
വീടിലെ കാരണവരായ കുഞ്ഞിക്കു
ടമേനോൻ എന്ന കുഷ്ഠന്മേനോൻ

അച്ചന്റെ സന്നേഹിതനും കുടിയാണ്.
പിന്നീട് അദ്ദേഹം അച്ചന്റെ ഒരു മരുമ
കളളയാണ് വിവാഹം കഴിച്ചത്.

അച്ചൻ ഒരു സംഭാഷണപ്രിയനും
കുടി ആയിരുന്നു. ആ വീടിൽ ഹോക്കു
ബോഡാശല്ലാം എന്നും കുടുംബസദ
സ്ത്രിൽ ആവർത്തിക്കപ്പെട്ടും. എന്ന്
അമുഖ നഷ്ടപ്പെട്ട കുടി ആയിരു
നുതുക്കാണ്ട് ആ വീടിൽ എല്ലാവ
രൂദരയും വാസല്യം അനുഭവിച്ചാണ്
വളർന്നത്.

ശ്രീകുമാൻ വിദ്യാർത്ഥി ജീവി
തകാലം തിരുവുട്ടേശ്വര തിരുവുട്ടേശ്വരം ആരാറു ശാഖയിൽ അംഗമായ കെ. ദാമോദരൻ ആരായകും, അനുയാ
യിയും ആയിരുന്നു. അങ്ങനെന്നാണ്
ഞാനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സംഘ
ത്തിൽ ചെന്നുചെട്ടത്.

ബന്ധാനം ഫിഡ് യൂണിവേഴ്സി
റ്റിയിൽ ബി.എ.യെ.ക്ക് പഠിക്കാൻ
പോയ ദാമോദരൻ ശാസ്ത്രക്കും
ഗീതാപ്രവാചകനുമായിട്ടാണെത്ര
മടങ്ങി വന്നത്. പിന്നീടാണദ്ദേഹം

കെ. ഡാമോദരൻ |

പാട്ടം ഡാമോദരൻ |

ആർഡശിലാധാരയായ കമ്മ്യൂണിറ്റ് നേതാവായത്. കുഞ്ഞിക്കുട്ടേരുമോന്താവും പലപ്പോഴും വീടിൽ അംഗുമായി ചതുരംഗം (ചെസ്സ്, അതിന്റെ നാടൻ രൂപം) കളിക്കാൻ വന്ന് ഒരുപാട് സമയം കളിക്കുമായിരുന്നു. എനിക്കും ആ കളിയിൽ താല്പര്യം വന്നതുകൊണ്ട് നാൻ അതു നോക്കി മനിക്കുറു കഴിചെലവഴിക്കും. ചെസ്സിനേക്കാൾ സാവധാനഗതിയാണ് ചതുരംഗ തിരുന്നേര്.

ഡാമോദരൻ അനുയായികളായി കൂട്ടിസ്വാക്കളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണരാമനും താനും ഉണ്ടായിരുന്നു. പിന്നീട് താങ്ങൾ തിരുവിൽനിന്മാൻ പ്ലോയ്തിന്റെശേഷവും ഡാമോദരൻ എനിക്ക് തത്ത്വശാസ്ത്രഗ്രന്ഥങ്ങൾ വായിക്കാൻ തിരക്കയും താത്ത്വിക ചർച്ചകളിൽ താങ്ങളെ ബന്ധപ്പെട്ടു തിരുക്കയും ചെയ്തിരുന്നു.

താൻ കോളേജ് വിഭ്യാർത്ഥിയായിരുന്ന കാലഘാണ് ആദ്യമായി നാട്ടിൽ തെരഞ്ഞെടുപ്പുണ്ടായത്. പരപ്പനങ്ങാടിയിൽ അസംഖ്യി സിറ്റിൽ ഡാമോദരൻ മത്സരിച്ചു. അവിടെ കമ്മ്യൂണിറ്റ് നേതാക്കളായ ചിറമം

ഗലത്തു മനയിലെ യജമാനമുർത്തിയും സഹോദരന്മാരും കോയക്കുണ്ടി നന്ദയും എൻ്റെ സുഹൃത്തുകളായിരുന്നു. വായനയിലും കമ്മ്യൂണിറ്റ് ആർഡശിലാജോട് എനിക്കെന്നാലോവ മുണ്ടായി. അവരുടെ കുടൈ പല ചർച്ചകളിലും താൻ പക്ഷുകൊണ്ടു സാഹിത്യത്തിലും ചരിത്രത്തിലും മാർക്കന്നിയൻ സിഖാന്തങ്ങളിലും സജീവമായ താല്പര്യമാണ് എനിക്കുണ്ടായിരുന്നത്. സ്ഥലത്തെ നേതാവായ കോയക്കുണ്ടി നന്ദയുടെ വീടിൽ പല റൂഡിക്കൂസ്യുകളിലും താൻ പങ്കെടുത്തിട്ടുണ്ട്. ഭളിവിലും ഭളി നേതാക്കരളും എ.കെ.ജി., ഇ.എ.ം. എൻ.-കെ.എസ് സംസാരിക്കുവാനും എനിക്കുങ്ങെനെ അവസരമുണ്ടായി. എൻ്റെ ഒരു കാരണാവരായ രാവുണ്ണിയേട്ടൻ പാർട്ടി പ്രവർത്തകനായിരുന്നു. അദ്ദേഹവും എൻ്റെ മറ്റൊരു ബന്ധുവായ പട്ടാരിവൻ ഡാമോദരേട്ടും കൊണ്ടുവന്ന കമ്മ്യൂണിറ്റ് സാഹിത്യങ്ങൾ വായിച്ചു വായിച്ചു താൻ അരക്കെമ്മ്യൂണിറ്റായെന്ന് പറയാം. എനാൽ ബാധിക തലത്തില്ലോതെ പ്രവർത്തനത്തിൽ പാർട്ടിയുമായി താനൊരിക്കലും

ചേരുന്ന പോയില്ല. അനുസരണ ശീലം എൻ്റെ സംഭാവനയിലില്ല. കൂടുകാരായ കവറണ്ടർ കുമാരനും ബാപ്പടിയും രാമകൃഷ്ണനും പി. ഗാധരനും വള്ളിക്കുന്നിലെ എന്നും നിരയും പാർട്ടി പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ മുഴുകിയിരുന്നു. അവരുമായി താൻ നിരന്തരം തർക്കിക്കുകയും എനാൽ പലപ്പോഴും അവരുടെ പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ സഹായിക്കുകയും ചെയ്തുപോന്നു. രാജിവെബയുടെ കാലാലട്ടത്തിലെ ഉടൻവിപ്പവ പരിപാടിയാണ് എനിക്ക് ഏറ്റവുമധികം എതിർപ്പുണ്ടാക്കിയത്.

വിഭാഗത്തിൽ ജീവിതം

തങ്ങളുടെ പരപ്പനങ്ങാടിയിലെ നെടുവ യുവജനസംഘം വായന ശാലയിൽ താനൊരു വെക്കേഷൻ പ്രവർത്തകനായിരുന്നു. കൈയെല്ലാ തുമാസികയുടെ എഡിറ്ററിങ്കിലും ചർച്ചകളിലും താൻ പക്ഷുകൊണ്ടു കോൺഗ്രസ്സിന്റെ ദേശീയവാദ പരിപാലന വാദിക തലത്തിലും പാർട്ടിയുമായി താനൊരിക്കലും കുറവാണ്. എന്നെല്ലാം അക്കർഷിച്ചു. സംഘം വായന ശാലയുടെ വാർഷികത്തിന് എൻ്റെ കെ. ഡാമോദരൻ പാട്ടംബാക്കി

അഭിനയിച്ചപ്പോൾ സ്ത്രീവേഷം
കെട്ടിയത് ഞാനായിരുന്നു. എന്നാൽ
പാർട്ടി സാഹിത്യം അതു നല്ല
സാഹിത്യമല്ല എന്ന വിശ്വാസമാണ്
എനിക്കുള്ളത്. പൊന്നാൻ എ.വി.
ഹൈസ്കൂളിൽ ചേർന്നതോടെ
ഞാൻ കൂടികുഴച്ചാമാരാറുടെയും
കേളപ്പുമാമയുടെയും ഇടയ്ക്കുള്ളിലെ
ടെയും അകിന്തനവിശദ്ധയും, ഉറുബി
ഗെറ്റയും, സാഹിത്യ-രാഷ്ട്രീയക്കുട്ടു
കെടുകളിൽ അംഗത്വം. നേടി.
മാതൃഭൂമിയിൽ പിന്നീട് നൃസം
എയിറ്ററായ ടി. വേണുകുറുപ്പിം
ആദ്യം മുതൽ കുടെയുണ്ടായിരുന്നു.
എന്നാൽ കമ്മ്യൂണിറ്റ് അനുഭാവ
ത്തിന്റെ ഒരംഗവും എനിലുണ്ടായി
രുന്നതുകൊണ്ട് എൻ്റെ ചിന്തകൾ
സംഘർഷഭരിതമായി.

ଆମେ ରଣ୍ଜିତ କାଣ୍ଡୁ ରଣ୍ଜିତ
ଶାହ ଯିବ୍ରାତରମ୍ଭ ଝୀଲିପିତକାଳତଟ
ହୁଣ୍ଡୀଷ୍ଟିଲୁଂ ମଲତାଭୂତିଲୁମୁଛୁ
ଶେଶଖାଣିକମାନ ସାହିତ୍ୟ-ରା
ଷ୍ଟ୍ରୀୟରତରକଙ୍ଗାଞ୍ଚର ତଲାଯିଲେଢାନ
ବିଧିକାନ୍ଦୁତ୍ତମାନ.

തെരഞ്ഞെടുപ്പ് വന്നപ്പോൾ കെ. ബാമോദരൻ അസംഖ്യ സ്ഥാനാർത്ഥി ആയെന്നു പറഞ്ഞ ലോക കേളപ്പൻ പാർലമെന്റ് സ്ഥാനാർത്ഥിയുമായി അന്ന് അധികാരംഡാം ബാധിച്ച കോൺഗ്രസ്സിനോടുള്ള പ്രതിഷേധമായി കെ.എം.പി.പി. കക്ഷിയിൽ ശാസിയരഹാരു, കമ്മ്യൂണിറ്റീസുകളും സവൃത്തിലായിരുന്നു. ഈ രണ്ടുപേരുക്കും വേണ്ടി എംബും പ്രവർത്തിച്ചു. ആ പ്രവർത്തനത്തിൽ ആദർശവും ധൂക്തിബന്ധവും ശക്തമായിരുന്നു. ആദർശങ്ങളിലും ചിനകളിലും പിന്നീട് മാറ്റങ്ങളുണ്ടായെങ്കിലും ധൂക്തിബന്ധങ്ങളെ അതാരിക്കലും ബാധിക്കാതിരിക്കാൻ എൻ ബോധ പൂർണ്ണം ശ്രദ്ധിച്ചു.

കെ. ഭാമോദരനുമായി പല വർഷങ്ങൾ കൂടി തന്റെ മനസ്സിൽ ഒരു പാടം പഠിച്ചു വരുന്നതാണ്. അതിന്റെ പാടം എന്ന് പറയാൻ ശ്രദ്ധിക്കുന്നതാണ്. അതിനുശ്രദ്ധിച്ച് പഠിച്ചു വരുന്നതാണ്. അതിനുശ്രദ്ധിച്ച് പഠിച്ചു വരുന്നതാണ്. അതിനുശ്രദ്ധിച്ച് പഠിച്ചു വരുന്നതാണ്.

അവരെ പലേടത്തും പരിചയപ്പെട്ടു
തേരണക ചുമതലയും എനിക്കുണ്ടാ
യിരുന്നു.

ദാമോദരനോടുള്ള പൊലെ
പ്രജന്താ പരമായ ദൃശ്യം ബിഡം
പദ്മേന്ദ്രത്തിയുമായി എനിക്കുണ്ടാ
യിരുന്നില്ല. ശാർഹികരഗത്തിൽ
അവരുമായി വളരെ അടുത്ത്, അവ
രുടെ കുടുംബാംഗങ്ങായി പെറുമാറിയി
രുന്ന എൻ്റെ സന്നേഹത്തിൽ കീഴേക്കാത്
ശ്രീകുമാരൻ്റെ വാക്കുകളിൽക്കൂടി
യാണ് ഞാൻ അവരെപ്പറ്റി പലതും
കേടുമന്ന നിലിലാക്കിയത്. ഉച്ച
പാർട്ടി പ്രവർത്തകയാണെങ്കിലും
അവർ ദാമോദരന്റെ നിശലായ
നിൽക്കാനാണ് ഇഷ്ടപ്പെട്ടത്.
അപ്പുകാലത്തെ അടുപ്പമേ ഉണ്ടാ
യിരുന്നുള്ളവക്കിലും കുലിനവിലും
സന്നേഹമസ്യംവും ശാന്തവുമായ
അവരുടെ സാന്നിധ്യം എനിക്കി
ഷ്ടപ്പെട്ടു. കാര്യങ്ങൾ മനസ്സിലാ
ക്കുന്നതിലും നയങ്ങളിൽ യോജി
പ്രവൃത്തിക്കുന്നതിലും അവർക്കു
ഉണ്ടായിരുന്ന വെവ്വേം എൻ്റെയും
മറ്റുള്ളവരുടെയും സന്നേഹാദരങ്ങൾ
പിടിച്ചപ്പറിയിതന്ന്.

ആരു തെരഞ്ഞെടുപ്പിൽ ഭാമോദരൻ തോറ്റു, കേളപ്പുമാമ ജൂതിച്ച്. ജൂത പരാജയങ്ങൾ ഈ രണ്ടു പേരെയും ബാധിച്ചിരുന്നില്ല. സുദൃശ്യമായ തന്ത്രബോധാശൻ അവരെ നയിച്ചത്. എന്തേ പ്രവർത്തനമേ വല കുടക്കൽക്കുട്ടരൽ അധ്യാപകന-ഗവേഷണ പ്രവർത്തനങ്ങളിലൂ

കെ. കേളപ്പൻ

കേന്ദ്രീകരിച്ചതോടെ ഞാൻ ഈ
വേദികളിൽ നിന്നുകന്നുപോയി. മദ്രാസിയിലെ വിദ്യാർത്ഥി ജീവിത
കാലത്ത് എം.ഡോവിന്റും സി.ജീ.
തോമസ്സും മറുമായുണ്ടായ കൃട്ടു
കെട്ട് എന്ന താത്തികരംഗത്ത്
ഒരു കമ്പ്യൂണിറ്റ് വിമർശകനാ
ക്കിൽത്തിരുത്തു. സ്വാതന്ത്ര്യം, ഇന്നാ
ധിപത്യം, അക്രമരഹിത്യം എന്നി
മുല്യങ്ങളാണ് എന്ന കൃട്ടതൽ
സംബന്ധിച്ചത്. കാരണമാർക്കപിണ്ഡി
കൃതികൾ ശ്രദ്ധയോടെ പരിച്ഛ്വന്നു
ഞാൻ മാർക്കപിണ്ഡി ആരാധകനും
ലെനിന്-സ്ലാലിൻ പ്രഭൗതികളുടെ
നിശിതപിമർശകനാമായി മാറി.

മുദ്രിപരമായ

സംഖ്യകാഭിവ്രദ്ധം

കെ. ഭാമോദരരൻ 'ഉറുപ്പിക', 'മനുഷ്യൻ' മുതലായ ശ്രദ്ധങ്ങൾ സക്കിഞ്ചമായ സാമുഹ്യ-സാമ്പത്തിക സിഖാന്തങ്ങളെ ഇന്ന ഒരു ഭിൽ എത്തിക്കുന്ന റിതി എന്നിക്ക് ആവേശം നൽകി. ബർട്ടാൻ്റ് റാസ്സ് ലിംഗ്രൈഡ് സി.എൽ.എ. ജോധിംഗ്രൈഡ്. ബർണാർഡിഷ്ചായ്യുടെയും കൃതികളാണ് മാതൃകയായി നാശം കണ്ടത്. അങ്ങനെ ആ കുടുംബവുമായി നേരിട്ടുള്ള സഹാരകം മല്ലാതായപ്പോഴും ബുധിപരമായ സഖ്യവും സാഹസരവും നിലനിന്നു. ഇ.എം.എസ്. അടക്കമുള്ള കമ്മ്യൂണിറ്റി നേതാക്കളുടെ ചിന്താശൈലി കേവലം ധാരിക മായ സൂഖ്യനിന്നും മടിലായിരുന്നെന്ന കിൽ ഭാഗവശാൽ, കെ. ഭാമോദരൻ അനുത്തനെ മാർക്കസിനെപ്പോലെ മാനവിക തയ്യാറ്. അനേകണ്ടതു രാധു. നിലനിർത്തിയതായി എന്നിക്ക് തോനി. ഒരുപാക്ഷം, അതിബുദ്ധിമൂന്നായ ഇ.എം.എസ്സിലും ആ തരയും ജീജ്ഞാനാസയും. ഉണ്ടായിരുന്ന രിക്കണം, പാക്ഷം, പാർട്ടി എന്ന മഹാ ത്രിനിശ്ച സുക്ഷിപ്പുകാരനും പ്രവർത്തകനും ആയിട്ടാണ് അദ്ദേഹം സയം കണ്ടത്. അതുകൊണ്ടുതന്നെ മാനുഷികവശം. മരച്ചുവയ്ക്കാൻ, വേണ്ടിവന്നാൽ അടിച്ചുമർത്താൻ, അദ്ദേഹം നിർബന്ധിതനായിരിക്കാം. ഭാമോദരൻിൽ ചെക്കോസ്ലോവാക്യൻ അനുഭവത്തോടെ പാർട്ടിയെക്കാൾ വലുതാണ് മനുഷ്യൻ എന്നും നേതൃത്വത്തോൾ വലുതാണ് മനസ്സുകൾ

ഇ.എം.എസ്. നമ്പുതിരിപ്പാട്

ഈനും ഉള്ള ബോധമുണ്ടനും. അതിലുടെ അദ്ദേഹം ഏകാന്തപാമികനായി മാറിയിട്ടും പാരുഷ്യത്വാദ മുന്നോട്ടുപോയി. ആ ധാത്രയിലും പദ്ധതിക്കുടെയുണ്ടായിരുന്നു. ഇന്ത്യുടെ ആത്മാവിനെതേടുന്ന തിൽ, സ്വതം പെപരുകും. അനേകിക്കുന്നതിൽ, ഒരു തെരുമില്ലെന്ന് സഖാവർ കണ്ണെത്തി. അതെന്നെ വളരെ സന്തോഷിപ്പിക്കുകയും എന്തെ വഴി ശരിയാണെന്ന ചിന്തയെ സഹായിക്കുകയും ചെയ്യും.

ആ മാറിയ കാലാവസ്ഥയിലും. അദ്ദേഹത്തെ തിരുവന്ന പുരത്തുവെച്ച് വീണാഡും. കണക്കുമുട്ടാൻ എനിക്കുവസ്തുമുണ്ടായി. ഞാനന്ന് കേരളചരിത്രബോഷകനായി തിരുവന്നപുരത്താണ് താമസിച്ചത് (1960-65). സഖാവും കൂടുംബസമേതം. അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നു. മകൻ മോഹനൻ്റെ കുടെയാണെന്നാണ് എന്തെ ഓർമ്മ.

ഏകാഗ്രമായ ഗവേഷണ സഹഗ്രയ്ക്കിട്ടിയിൽ ചില ദിവസം. ഒഴിവുണ്ടാക്കി ഞാനദ്ദേഹത്തെ വിട്ടിൽ ചെന്നുകണ്ടു. അന്നദ്ദേഹം സാഹിത്യത്തിലെ ആധുനികതയെ കണ്ണെത്തിയിരുത്തും പാർട്ടിയിൽ ഉള്ളപ്പോൾ ഹപ്പമാണെന്ന് കരുതി അയിത്തു. പാലിച്ച ആധുനിക തയ്യാറായും. അതും ആധുനികതയുടെ വർണ്ണശബ്ദമായ വെവിയും. സഖാവിനെ വിനെ ആകർഷിച്ചു. പഴയ കാലത്ത്

എതിർത്തപ്പോഴുണ്ടായിരുന്ന അതെ ആവേശം അതിനെ പുനർന്നുണ്ടായുമുണ്ടായിരുന്നു. ദൈഷണികമായ ഉണ്ടാവിന് മങ്ങ ലേറ്റില്ല, ശാരീരികമായി തള്ളേന്നകിലും. വാസ്തവത്തിൽ അങ്ങനെ ഒരുപ്പുട്ടിരുന്നുകൊണ്ട് വരാൻ പോകുന്ന കാലത്തിന്റെ സമൂഹസ്വജ്ഞിക്ക് ആവശ്യമായ ചില കരുകളാണ് അദ്ദേഹം ഇന്ത്യുടെ ആത്മാവിലും മറ്റും ശേഖരിച്ചുവെച്ചത്. മറ്റാരു പാർട്ടിയിൽ ചേർന്ന് പകരം വീടാനോ മദ്യത്തിൽ മുങ്ങി ആത്മഹത്യചെയ്യാനോ അദ്ദേഹം കൂട്ടാക്കിയില്ല. അനും പദ്ധതിക്കുടെ നിശ്ചിദ്വന്നം സേവനം. ആ വലിയ പ്രതിസന്ധികളെ അതിജീവിക്കാൻ അദ്ദേഹത്തെ സഹായിച്ചു. ഇന്ത്യപ്പോൾ ആർ.എസ്.എസ്റ്റി ലേയ്ക്ക് നീണ്ടിയില്ല; റാജഭാരതപ്പോൾ ലെയോ ശാരിയമ്മയെപ്പോലെയോ കോൺഗ്രസ്സിലും എത്തിയില്ല. പഴയ തലമുറയിൽ ഒരു കമ്മ്യൂണിറ്റിലും പല പ്രോഫീസിയലും പാർട്ടി വ്യൂത്തങ്ങളിൽ മാത്രമാണ് ജീവിച്ചത്. പൂരത്തുവന്നാൽ കരയ്ക്കിട്ടു മത്സ്യത്തെ പ്രോഫീസിയലും പാർട്ടി ചാവുക മാത്രമേ ഗതിയുണ്ടായിരുന്നുണ്ടു. സഖാവിന് ആഗതിയുണ്ടാവാതെ രക്ഷിച്ചതിൽ ഒരു പ്രധാന ഘടകം കൂടുംബമാണ് എന്ന് ഞാൻ മനസ്സിലാക്കുന്നു. സാഹിത്യവിദ്യാർത്ഥിയായ മകനാണ് പുതിയ സാഹിത്യത്തിലേയ്ക്ക് തന്റെ വഴിക്കാട്ടിയെന്ന് അദ്ദേഹം അന്ന് പറ

ഞത്ത് ഞാനോർക്കുന്നു. ആധുനിക സാഹിത്യമന്ത്രാലയശ്രീ വിട്ടിൽ ചിതറിക്കിട്ടാനുണ്ടു്.

പിന്നെ മോഹനനെ ഞാൻ കാണുന്നത് കാലിക്കറ്റ് യുണിവേഴ്സിറ്റി കാമ്പസ്സിൽ എം.എ.പരീക്ഷാമാർക്കിലെ പോരായ്മ നികത്താൻ ഇംപ്രൂവ്മെന്റിനുവേണ്ടി ഒരു വർഷം തങ്ങിയപ്പോഴായിരുന്നു. അതിനുശേഷം അയാൾ സിംഗപ്പൂർ യുണിവേഴ്സിറ്റിയിൽ പ്രശസ്തനായ ഇംഗ്ലീഷ് പ്രൊഫസറായി കഴിഞ്ഞ തിനാഴ്വരി ഞാനും കേട്ടിരുന്നു. കമ്പിട്ടില്ല. മറ്റാരു മകൻ-ശഗി-അച്ചേരു ജീവിതത്തിലെ പ്രതിസന്ധിക്കാനായി ആലാതം സൃഷ്ടിചൃതായാണ് ഞാൻ മനസ്സിലാക്കിയത്. എന്നാൽ സഖാവും പദ്ധതിയിലും അപകടനില തരണം ചെയ്തു ആവേശത്തോടെ ജീവിച്ചു. പാർട്ടിനേതുത്തത്തിന്റെ ആരവ അഭ്യാസം മില്ലുമില്ലാത്ത ദൈഷണിക ജീവിതം. ശാന്തമായ കൂടുംബജീവിതം. സൃഷ്ടിപരമായ ചിന്താസാഹിത്യ സൃഷ്ടിയിൽ അന്നദ്ദേഹം മുഴുകിയിരുന്നു.

അനീയതരാവസ്ഥമയുടെ രാഘവകൾ

ഒർഭാസ്യവശാൽ കേരളത്തിലെ കമ്മ്യൂണിറ്റിലും പ്രസ്ഥാനം. അദ്ദേഹമോ അച്ചുതമേനോനോ പി. ജി.ഡാ. തെളിച്ചിച്ച വഴിയിലും ദൈഷണിയിലും മുന്നോട് (അതോ പിന്നോട്ടോ?) നീണ്ടിയത്. കേരളചരിത്രഗവേഷണത്തിൽ പ്രൊഫസർ ഇളംകുളം അതെന്തെ ജീവിതത്തിൽ വഴിത്തിനിരവായതിനും ഞങ്ങൾ താലുക്കുത്തോടെ സംസാരിച്ചു. മാർക്കസിന്റെ ചാലിത്രവിക്ഷണം, ഇളംകുളം പ്രിയപ്പെട്ട വിഷയമായിരുന്നു. ഇളംകുളം അതിൽ പുതിയ കള്ളിയായിത്തിരുന്നു. മാർക്കസിനെ ദൈവമാക്കി ആരാധിക്കുകയല്ല, അസാധാരണ അനുസരിക്കുകയല്ല, മാർക്കസിന്റെ അടിത്തായിരുന്നു. നൂതനവസ്തുക്കളിൽ വ്യാവസായിക ആളും. സമന്വയിപ്പിക്കുകയാണ് ചെയ്യേണ്ടത്. കാലതാമസം അവിടെ ഒരു പ്രധാനമാണ് മാർക്കസിന്റെ ഇംഗ്ലീഷ് ലിത്രം ആഴ്ചത്തിൽ പരിക്കാൻ അവ

സംരക്ഷണാധികുനില്ലപ്പോൾ.

അറു പതു കഴിക്കു നടുവിൽ ഞാൻ കാലികൾ യുണിവേഴ്സിറ്റി തിൽ ചരിത്രവിഭാഗത്തിൽ എത്തി തിരുന്ന (1965). പിന്നീട് ലണ്ടൻ യുണിവേഴ്സിറ്റിയിൽ ഒരു വർഷം കോമൺവൈസ്റ്റിൽ അക്കാദമിക് സ്കൂളാഫ് ഫെല്ലോ ആയി കഴിച്ചു മടങ്ങിയെത്തിയത് 1975 അവസാന തേതാടകുടിയാണ്. അതിനിടയിൽ മാർക്കസിറ്റ് സാഹിത്യവും അതിന്റെ വിമർശനവും കൂടുതൽ പരിക്കാൻ കഴിഞ്ഞു. അനു ഇന്ത്യയിൽ അടയ നരാവധനയുടെ താണ്ഡിവമായി രൂപീകരിക്കപ്പെട്ടു. അലിഗഡ് സർവകലാശാല തിൽ ഡിസംബർഡിൽ കൂടിയ ഇന്ത്യൻ ഹിന്ദു കോൺഗ്രസ്സിന്റെ വാർഷിക സമ്മേളനം എന്ന സെക്രട്ടറി യായി തെരഞ്ഞെടുത്തതിൽ ഒരു പ്രത്യേക ഉദ്ദേശ്യം കൂടിയുണ്ടായി രൂപീകരിക്കപ്പെട്ടു. 1976-ൽ അച്ചുതമേനോൻ മുഖ്യമന്ത്രിയായി ഭരിക്കുന്ന കേരള തിലില്ലാതെ മറ്റൊരു കോൺഗ്രസ്സ് സമ്മേളനം ചേരാൻ ആവിശ്വിക്കുന്ന തെങ്ങൾക്കുല്ലാം ഉറപ്പായി. കാരണം സഭജ്ഞയും സ്ഥായ ഏറ്റവും കുറവായതു കേരളത്തിലാണ്. താഴീസംബന്ധമായി പലപ്പോഴും സ്ഥാപിക്കിയിലെ ജീവഹർജ്ജലാൽ യുണിവേഴ്സിറ്റിയുടെ ചരിത്രവിഭാഗത്തിൽ ചെന്നപ്പോൾ ശില്പം സഖാവിനെ കണ്ണു സംസാരിക്കാൻ കഴിഞ്ഞതു.

പാർട്ടിയിൽനിന്ന് പുറത്തായി ഒറ്റപ്പോളം പശയ പാർട്ടി സെക്രട്ടറി പി.സി. ജ്ഞാഷിയെയും താങ്ങി നിർത്തിയത് ജീ.എൻ.യു.വിലെ പ്രൊഫസർ ബിപൻചന്ദ്രയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കുടെയുള്ള വിദ്യാർത്ഥി സംഘവുമായിരുന്നു. 'Documents of Communist Party of India' എന്ന ശ്രദ്ധപരമര്യാടെ എധിറ്റി അഭിൽശിൽ യുണിവേഴ്സിറ്റി ചുമതലക്കാരാക്കിയത്. ജ്ഞാഷിക്ക് ബൃഥിപരമായ ക്ഷീണിം പ്രീതിരുന്ന കിലും ഭാമോദരൻ പ്രവർത്തനക്കു മുമ്പും അരുന്ദാശ്വം നിലനിർത്തിയിരുന്നു. ബിപൻചന്ദ്രയും രോമിളയും ചന്ദ്രകുമാരൻ കുമാർ

മറുമായുള്ള സഹപ്പും എന്ന ആചരിതവിഭാഗത്തിൽ ഏതാണ്ടാരു നിത്യസന്ദർശകനാക്കി. അനുബന്ധ സഖാവും ഭാമോദരനും പദ്മേഖത്തിയും അവിടെ ഒരു ക്രാൻ്റേഴ്സിൽ താമസ മായിരുന്നു.

രംഗ കൃമാന്തര പ്രഖ്യാപി

1976 -0. വർഷം ജുൺലോ മറ്റൊ ആണ് ഞാനവസാനമായി ഭാമോദരനെ കണക്ക്. ഡിസംബർ റിലേ ഇന്ത്യൻ ഹിന്ദു കോൺഗ്രസ്സിന്റെ ഒരുക്കങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട വിണ്ടും. ഞാൻ ഡിസംബർ അപോഴാണ് അടിയതരാവസ്ഥ യുടെ ഭീകര രത പുർണ്ണമായും ബോധ്യപ്പെട്ടത്. വിമാനം വെവകി യതിനാൽ രാത്രി ഏറെചെപ്പുന്നാണ് ഞാൻ ജീ.എൻ.യു. ശെയ്റ്റിലെത്തിയത്. അവിടെ കൊടിയ മണ്ണത്തിൽ രാത്രി പത്തുമണിക്കും ബിപൻ ഒരു കാറിൽ ഒറ്റയ്ക്ക് എന്ന കാത്തിയും. താങ്കൾ എത്തിനാണ് ഇത്ര സാഹസപ്പെട്ടത് എന്ന ചോദ്യത്തിനുള്ള ഉത്തരമാണ് കേരളത്തിൽ നിന്നുവന് എന്ന അക്ഷരാർത്ഥ തത്തിൽ ദൈട്ടിച്ചുത്. അദ്ദേഹം അവിടെ കാത്തുനിന്നില്ലെങ്കിൽ രാത്രി എനിക്ക് ശെയ്റ്റിനകത്ത് കടക്കാൻ പറ്റില്ലയിരുന്നു. അതു കർശനമായ നിരോധന മാണം നഗരത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നത്.

അടിയതരാവസ്ഥ എന്നെന്ന്

കുടുതലായി ഞാനവിഞ്ഞു. പഴയ കൊണ്ടാട്ട് സർക്കരും മറും ഇല്ലാതായിരുന്നു. പ്രോംചാൻ മോട്ടോർസ് എന്ന വലിയ സ്ഥാപനവും കോഹി ഹൗസും പൊളിച്ചു കഴിഞ്ഞിരുന്നു. പിന്നോൾ ഞാൻ ജീ.എൻ.യു. ശ്രദ്ധപ്പെടുവാൻ സഖാവും ഭാമോദരൻ അവിടെ വന്നു. "താനെ തിനാണ് ഈ ശ്രദ്ധപ്പെടുവാൻ താമസിക്കുന്നത്? എൻ്റെ കുടെ വരു" എന്നുദേഹം കഴിഞ്ഞു. പദ്മേഖത്തിനും നാട്ടിപ്പോയിരുന്നു. ഒരു ദിവസം പകലും രാത്രിയും തണ്ണേർ പഴയ കാരുങ്ങൾ പലതും സംസാരിച്ചിരുന്നു. കമ്മ്യൂണിറ്റ് പാർട്ടിയുമായി ആ നേതാവിന് മാനസികമായ, വെവകാരികമായ, അകർച്ചു എന്നെന്നും തുടങ്ങിയത് എന്ന് ചോദിച്ചിരുന്നാണ് എനിക്കുന്നു സന്ദർഭം കിട്ടി. New Left Review എന്ന പത്രികയിൽ താരിവ് അലിയുമായി നടത്തിയ സുപ്രധാനമായ കുമ്പസാരപ്പെബഡി ത്തിൽ പരിഞ്ഞു അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു. അപോളം പരമായ വ്യക്തി പരമായ സംഗതി കിട്ടും. പറഞ്ഞു. മാത്രമല്ല, അനുത്ത കേരളമന്ത്രിസഭയിൽ ഇ.എം.എ ലീഡർ ഓഫോസിക് പക്ഷത്തിലുള്ള വർക്കാണിച്ച വ്യക്തിഹത്യാപ്രവാനതയും അതിലെ കുറഞ്ഞ അമവാകാപട്ടവും ആശം വെവകാരികമായി അകർച്ചു യുടെ ആരംഭം കുറിച്ചു

സി. അച്ചുതമേനോൻ ഭാര്യ അമ്മിണിയമ്മയോടൊപ്പം

തന്നെ വിമർശനം (1958-60) എനിക്ക്
പാർട്ടി മന:യൂസ്തത്തിനിലേയ്ക്ക് പുതിയൊരു ശ്രദ്ധക്കാ ചീച്ച യാഥാന്ന
നൽകിയത്. 1976 ഡിസംബർ തീർത്തിൽ
കാലിക്കറ്റ് യൂണിവേഴ്സിറ്റിൽ നട
തന്നെന്നിരുന്ന പരിസ്ഥിതി കോൺഗ്രസ്സിൽ
പങ്കെടുക്കാം. എന്ന വാഗ്ദാനം നിറ
വേറ്റാൻ കഴിയാതെ അദ്ദേഹം കാല
യവനികയ്ക്കപ്പെട്ടിരുത്തുക്ക് പോയി.
അതിനുശേഷം ചിലപ്പോഴാക്കെ
പദ്ധതിയിൽ പോയി കാണാം.
എന്ന് തോന്തിയെങ്കിലും സന്ദർഭമു
ണ്ടായില്ല. ശ്രീകുമാരനിൽനിന്ന് മാത്ര
മാണ് ഇടയ്ക്കവരുടെ വർത്തമാന
അസ്തി അനിയാൻ കഴിഞ്ഞത്.

പി. ഗോവിന്ദപുരം

കുട്ടാംബവും
വിളവവും

സഖാവ് ഭാമോദരനെയും പാട്ടേ
ചത്തിയേയും രണ്ട് വ്യക്തികളായി
കൂലി ഒരേ വ്യക്തിത്വത്തിൽന്ന് രണ്ടു
ഭാഗമായിട്ടാണ് ഞാൻ കണ്ടിരു
ന്നത്. സന്താം ചിന്തയും വായനയും
അഭിപ്രായവുമുണ്ടാക്കിലും സവാ
വിഞ്ഞേ നേതൃത്വം. സീകർക്കാൻ
അവർ എന്നും തയാരായി. കഴിഞ്ഞ
തലമുറയിലെ പല സ്ക്രൈക്കളും
അങ്ങനെയായിരുന്നു. അവരുടെ
ഗാർഹികമായ ശിക്ഷണവും അന്ന
രീക്ഷവും അതാണ് അനുശാസി
ചുത്. എന്നിക്ക് ചുറ്റുമുള്ള സമൂഹ
ത്തിലെ സന്താം വ്യക്തിത്വമുള്ള പല
വനികകളും സരയം ഭർത്താവിഞ്ഞേ
നേതൃത്വം, ആധിപത്യമെങ്കിൽ ആധി
പത്യം സീകർച്ചവരാണ്. ചുരുക്കം
സാദർഭാജ്ഞാനിൽ വ്യത്യസ്തമായ സ്ഥാഭി
പ്രായം രേഖപ്പെടുത്താനും അവർ
മടിച്ചിരുന്നില്ല. എന്നാൽ കുടുംബ
ത്തിലെ സ്വന്നഹാനതരീക്ഷത്തിന്
അതോന്നു. ഭംഗം വരുത്തിയില്ല.
പൊതുപ്രവർത്തനത്തിന് തടസ്സവും
സാഭവിച്ചില്ല. എൻ.പി. ഭാമോദരനും
കാർത്തു ഏടത്തിയും കെ.എ. ഭാമോ
ദര മേഖലാനും ലീലേടത്തിയും ഈന്തു
ചുഡയും വാസനയിയും പവനനും
പാർപ്പതിയും അങ്ങനെ ഞാനറി
യുന്ന പൊതുപ്രവർത്തകരായ പല
ദിവസത്തിലും ജീവിതത്തിലെ മാറ്റ
ങ്ങളിൽ ദരുമിച്ച് കൈ പിടിച്ചാണ്
നിഃബന്ധിതത്. എന്നാൽ ഈ പുതിയ
തലമുറയ്ക്ക് ആ പ്രാശ്നശിഖയെയും
സ്വീകാര്യമായി കൊള്ളണമെന്നി

ബി. അവര്ക്ക് പഴയപോലെയുള്ള
കുടുംബങ്ങളിൽത്തവാം സാധ്യമല്ല. കൂടു
കാരിയും വിട്ടുകാരിയും ഒന്നായ
രേവനമു ഒരുപ്പശ്രഹമായിട്ടാണ്
കഴിഞ്ഞ തലമുറയിലെ വിപ്പവകാ
രികളും കണക്കാക്കിയിരുന്നത്.

കെ. ഭാമോദരൻ, സി. അച്ചുതമേനോൻ, പി.ഗോവിന്ദപ്പിള്ളി തുടങ്ങി കഴിഞ്ഞ തലമുറയിലെ കമ്മ്യൂണിറ്റീസ് നേതാക്കളിൽ പലരു കമ്മ്യൂണിറ്റീസ് കളായിരിക്കുന്നതും മനുഷ്യത്വവും ചിന്താ സ്വാതന്ത്ര്യവും പുലർത്താൻ ശ്രമിച്ച് കുറവെന്നു വിജയം നേരിയ പരായിട്ടാണ് എന്ന് കണ്ടത്. ഭാമോദരനുമായി ബന്ധപ്പെട്ട മരുപ്പാരോഹം സഖവിന്റെ മരണശേഷം പൊന്നാനി എ.വി. റൈസ്‌ക്കുളിൽ നടന്ന ഒരു സ്ഥാന സമ്മേളനത്തപ്പറ്റിയുള്ള താണ്. സജീവരാഷ്ട്രിയത്തിൽനിന്ന് വിരമിച്ച അച്ചുതമേനോനാണ് ആദ്യക്ഷയം വഹിച്ചത്. കൊള്ളാടി ഗ്രോവിന്റെകൂട്ടിയായിരുന്നു സൃഷ്ടയാരൻ. കൊള്ളാടിയും താവാട്ടംഞങ്ങളും ജൂഡി തു തിരികെ സർട്ടിഫിക്കറ്റുകൾ നിലനിർത്തിക്കൊണ്ട് കമ്മ്യൂണിറ്റീസ് പ്രസ്ഥാനത്തിലേയ്ക്ക് വന്നവരാണ്. കൊള്ളാടിയുടെ വന്നുമാതാവ് ആ പ്രദേശത്തുകാർക്കുള്ളാം. ഒരാവു വതിയായ ഒമ്മയായിരുന്നു.

സബാവ് ആമോദരൻ രേരാറു
യാർ സർവകലാശാലയായി പ്രവൃത്തി ചൂംവെന്നും മലയാളത്തിൽ
സാധാരണക്കാരുടെ വിദ്യാഭ്യാസ
ത്തിനുതക്കും വിധത്തിൽ സാമ്പത്തി
കശാസ്ത്രവും തത്ത്വശാസ്ത്രവും
എഴുതിയും പ്രസംഗിച്ചും നാടകം

◆ 17 ଜୁଲୀ 2013 ◆ ମୁଦ୍ରଣକାଳ